

2005 YILI ALACA HÖYÜK KAZISI

Ayktut ÇINAROĞLU*

Duygu ÇELİK

Alaca Höyük 'te 2005 yılı kazı çalışmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izinleri ile 02.07.2005–23.10.2005 tarihleri arasındagerçekleştirilmiştir.¹

2005 yılında, Kültür ve Turizm Bakanlığı, DÖSİMM, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi, Türk Tarih Kurumu, Çorum Valiliği, Alaca Höyük Belediye Başkanlığı ve Yüksel İnşaat A.Ş. aynı ve nakdi katkılarıyla kazımız, gerçek bir bilimsel kazı anlayışı içinde yürütülebilmiştir.¹

* Prof. Dr. Ayktut ÇINAROĞLU , Ankara Üniversitesi ,Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü , Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı , 06100 Sıhhiye – Ankara / TÜRKİYE .
aykut_cinaroglu@hotmail.com

Duygu ÇELİK , Ankara Üniversitesi , Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi , Arkeoloji Bölümü , Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı ,06100 Sıhhiye – Ankara/ TÜRKİYE
sin_duygu@hotmail.com

¹ 2005 Alaca Höyük Kazısına; Bakanlık Temsilcisi olarak, Antalya Müze Müdürlüğü'nden Nilüfer Karakaş, Çorum Müze Müdürlüğü'nden Metin ÇAKAR katılmıştır. Arkeolog- Desinatör Semra Çınaroğlu, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü'nden Arş. Gör. Elif Genç, Restoratör Abdurrahim Çulha, DTC Fakültesi Arkeoloji Bölümü Yüksek Lisans Öğrencileri; Duygu Çelik, Özay Özgür Açar, Lisans Öğrencileri; Gönül Temelli, Azem Narin, Ali İzci, Ahmet Duman, Gamze Coşkun, Zeynep Çokçevik, İsmail Yergök, Deniz Kayıkcı, Tuğçe Tabak, Özkan Balta, Ceyhan Can Öztekin, Refik Alp İmrenöglü Derya Topçu, İsa Şahin, Ali Güney

¹ Bu seneki en büyük mali destek, geçen sene olduğu gibi Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM tarafından sağlanmıştır. Ayrıca Çorum Valisi Sayın Hüseyin Poroy, Alaca Höyük Beldesi Belediye Başkanı Sayın Hüseyin Saykan'ın kazıya sağladıkları aynı destek 2005 yılında da devam etmiştir. Yerel yöneticilerimize bir kez daha teşekkür ederiz. Ankara Üniversitesi ve Türk Tarih Kurumu da destek sağlamıştır. Yüksel İnşaat A.Ş. Genel Müdürü Sayın Tuna Aksel ve Barajlar Grup Koordinatörü Sayın Haşim Kılıç Kazımıza gerektiği kadar aynı ve nakdi yardım da bulunmuşlardır. Yüksel İnşaat A.Ş. Yönetim Kuruluna da duyarlılıklarından dolayı heyetimiz adına teşekkürlerimizi ve saygılarımızı sunarız.

Yeni Dönem Alaca Höyük Kazılarına, 1997 yılından bu yana devam edildiği bilgileriniz dâhilindedir. Bu dokuz yıl içerisinde kazımız ilk kez, Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Atilla KOÇ 'un ilgisi sayesinde gerçek bilimsellik çerçevesinde yürütülebilmiştir.²

2005 yılı çalışma programı şu başlıklar altında belirlenmiş ve gerçekleştirilmiştir. Ancak program uygulamasına geçilmeden önce, her yıl olduğu gibi, temizlik ve otların ayıklanması çalışmamızın on gününü almıştır.

Söz konusu bu temizlikten sonra program uygulamasına geçilmiştir. Buna göre:

A) Kazı Çalışmaları,

1. Frig Kültür Katı Çalışmaları,

2. Hitit Kültür Katı Çalışmaları,

a. Hitit Dönemi Mücevher Atölyesinin Kazı Çalışmaları,

b. Silo Depolarının Batı Duvarlarının Kazısı,

c. Güney Açması Çalışmaları,

d. II. Çevre(İhata) Duvarı Çalışması,

3. Eski Tunç Çağı Kültür Katı Çalışmaları,

B) Küçük Mimari Onarımlar,

C) Yayın Çalışmaları.,

şeklinde gerçekleştirilmiştir.

A-KAZI ÇALIŞMALARI

1-FRİG KÜLTÜR KATI

Topografik haritada LIX-LXI / 36-38 olarak belirlenen plan karelerinde yapılan çalışmalarda önce, Cumhuriyet Dönemi Höyük Köyü kalıntıları kaldırılmış bu arada aynı kültürün çöp çukuru kalıntılarının da Frig tabakasını tahrip ettiği yine anlaşılmıştır. Bu bağlamda açmanın güney batı köşesinde M.Ö. I. Bine ait kanatlı ok ucu bu çöp çukurunun

²Heyetimiz adına Sayın Kültür ve Turizm Bakanı Atilla KOÇ'A bir kez daha teşekkürü borç biliriz.

birinin içinde bulunmuştur. (Çizim 2 - c) ve Frig tabakası açılmaya başlanmıştır.³ Bu sene bulunan duvarlarla, önceki yıllarda açığa çıkartılan duvarların rekonstrüksiyonu yapıldığında bu binanın bir megaron olduğu anlaşılmıştır.(Resim 1) Dikdörtgen odalı taş taban döşemeli basit Geç Frig yapısında hiçbir küçük esere rastlanmamıştır. Ancak, bina geçen yıllarda olduğu gibi etütlük Geç Frig seramiği ile tarihlenebilmiştir.(Çizim 2- a,b,d,e,f,g))

Son yıllarda yapılan kazılarda, Alaca Höyüğü'nün Frig Döneminde, Hitit Çağındaki görkemine ulaşamadığı ancak, köy kültürü boyutunda kaldığı gözlenmektedir. Yapının ilk safhasının tabanının yumruk büyüklüğündeki taşlarla döşeli olduğu, onarım gördükten sonra döşemeye önem verilmediği anlaşılmıştır.

Burada yapılan kazıda Frig tabakasında Envanterlik eser bulunmayışı, üzerinde ki Höyük Köyü'nün Cumhuriyet Dönemi yapılarından kaynaklanmış olabilir.

2-HİTİT KÜLTÜR KATI

a. Hitit Dönemi Mücevher Atölyesinin Kazı Çalışmaları

Önceki yıl çalışmalarında bir bölümü açığa çıkartılan ve içinde çok sayıda altın, gümüş tunç ve muhtelif potalar bulunan Hitit Dönemi Atölyesinin bir odası daha açığa çıkartıldı.⁴ Bu oda da en önemli mimari özellik olarak, atık su kanallarının saptanması olmuştur.(Resim 2,3) Bu atık su kanalları, atölyede maden üretimi esnasında bol miktarda suyun da kullanıldığının göstergesidir. Atık su kanallarının duvarların içine yapılmış olduğu düşünülürse, sağlığa uygunluğun da ön planda tutulduğu anlaşılmaktadır.

Su kanallarının istikameti ve eğimi dikkate alındığında atık suları bu gün dahi akıntısı devam eden höyüğün güneyindeki dereye ulaştırıldığı anlaşılmaktadır.

Eski Hitit Döneminin sonlarına tarihlendirilen bu atölye yapısının iki evreli olduğu geçen yıllarda tespit edilmişti.⁵ Höyüğün doğu tarafının tahrip edildiği ve bu tahribin zamanında

³ Çınaroğlu, A.-Genç, E. ; 2002 s. s.280 Çizim 3

⁴ Çınaroğlu,A.-Genç,E.; 2003 s. 510 (Çizim 6-a,b,d,e,g,h), (Çizim 6-1,I,j), (Çizim 7-a,d) , (Çizim 8-a,b,c,e,g,i,j), (Çizim 9-a,c,d)

⁵ Çınaroğlu, A.-Genç,E.; 2003 s. 266 (Çizim 3 , Resim 1)

iskân yeri enkazıyla doldurulduğu saptanmıştı.⁶(Resim 4) Bu sebeple her iki mimari evrenin planlarını tamamlamak mümkün olamayacaktır.

Ancak; Hitit Çağında Alaca Höyük'te büyük bir aşağı şehrin bulunduğu dikkate alındığında söz konusu mücevher atölyesinin mabet – saraya yakın bir yerde açığa çıkartılmış olması, bunun, krali hizmete yönelik olduğunu düşündürmektedir.

Atölyenin bu sene açığa çıkartılan odası içinde pişmiş toprak tek kulplu testi(Çizim 3- b), pişmiş toprak iki adet tabak (Çizim 3- c,d), içinde üç çıkıntısı olan pişmiş toprak tabak (Resim 5), muhtelif tezgâh ağırlıkları (Çizim 4- a,b,c,e,g), üç adet kapak birisi ip delikli tutamaklı, diğeri kenarları tırtıllı ve sap tutamaklıdır (Çizim 5 - a,b). Biri hiyeroglif diğeri muhtelif baskılı kulp parçaları bulunmuştur. (Resim 6, Çizim 4 – f,,h)

Atölyenin üretime yardımcı malzemeleri yanında biri dikiş iğnesi olmak üzere sekiz adet envanterlik tunç iğne (Çok sayıda etütlük iğne) bu iğnelerin üç tanesi karpuz dilimli (Çizim 6 - b,c,k) iki tanesi küre başlı (Çizim 6 –h), bir tanesi armut biçimli (Çizim 6-a), bir tanesi vazo başlı (Çizim 6 - e), bir tanesi de delik başlı dikiş iğnesidir. Bir adet tunç bız – delici, bir adet tunç çivi, bir adet yuvarlak kabara başlı tunç çivi (Çizim 6 - f) ,bir adet kemikten dikiş iğnesi (Çizim 6 - ı), bir adet taş amulet (Çizim 7 - d) , dört adet ezme taşı (Çizim 7- a,e,f) , bir adet taş ağırlık, on adet pişmiş toprak ağırşak (Resim 7 Çizim5- g,h,i,j,l,m,n) , bir adet taş ağırşak (Çizim 5- k), beş adet pişmiş toprak kapak (Resim 8, Çizim 5 - b,c,d,e,f) , kenarları tırtıllı ağırlık? iki adet at nalı biçimli pişmiş toprak ağırlık (Çizim 4- e,f), bir adet obsidyen kesici iki adet perdah taşı, bir adet fildişi kaplama (Çizim 6-e), bir adet armut biçimli ağırlık (Çizim4-a), Bir adet taş kalıp(Resim 9,Çizim 7-c) bulunmuştur. Ayrıca Çok sayıda sıvı depolama amaçlı kap parçaları geçen yıllarda olduğu gibi bu sene de çok yoğun gelmiştir.⁷

⁶ Çınaroglu, A.-Genç,E.; 2004 s. 280-281 Çizim 3, Çizm 8-a , çizim 9- b,d

b. Silo Depolarının Batı Duvarlarının Kazısı

Daha önceki yıllarda açığa çıkartılan üç tahıl deposunun doğu kuzey ve güney duvarları bulunmuştu.⁸ Ancak, batı duvarları mabet-sarayın I. Çevre (İhata) duvarı ile örtüşmesinden dolayı açığa çıkartılamamıştı.⁹ Bu yıl yaptığımız kazılarda, hem I. Çevre duvarının batı yüzünün tekniği anlaşılmış hem de tahıl depoların batı duvarlarının izleri ortaya çıkartılmıştır.(Resim 10)Bu çalışma sonucunda I.Çevre duvarının II. Çevre duvarında olduğu gibi tahıl depolarının üzerine inşa edildiği anlaşılmaktadır. Böylece, Mabet - Sarayın tahıl depoları ile ilişkisi kesilmiş ve tahıl depoları fonksiyonları sona erdirilmiştir. Tahıl deposunun içinde tek kulplu, palamut gövdeli pişmiş toprak bir testi bulunmuştur (Resim 11, Çizim 3-a)

c. Güney Açması

Hitit Dönemi tahıl depolarının en küçük olanı güneyde yer alanıdır.¹⁰ Bu deponun küçük olmasının nedeni, arazinin yapısından kaynaklanmasındandır. Burada gerçekleştirdiğimiz kazı, deponun güney duvarının dış kısmının kalınlığının ortaya çıkarılması içindi. Aynı zamanda bir tahıl deposunun daha varlığı araştırılmıştır. Yapılan çalışmalarda, deponun güney duvarının dış bölümü bulunmuş ancak, başka bir tahıl deposunun varlığına ilişkin her hangi bir kalıntıya rastlanılmamıştır.

d. II. Çevre (İhata) Duvarı Çalışması

Önceki yıllarda yapılan kazılarda açığa çıkartılan ve uzunluğu 70 m'yi bulan II. Çevre (İhata) duvarının, 4m kadar güney uzantısı saptanmıştır.¹¹(Resim 12) Bu duvarın höyüğün kuzeyine doğru ne kadar uzandığı hakkında henüz bir bulguya rastlanılmamıştır. Önümüzdeki

⁷ Koşay , H.,Z. ; 1951, Lev L ; Koşay , H. .Z. , Akok, M. ; 1966, Lev. 9-10 , s. 34-35, Lev.105 Al h 57 , Al k 154 , Al h 86 ,Al h 269; 1973,s. 12-13 , Lev. XXIV-XXV

⁸ Çınaroglu, A.-Genç,E.;1999

⁹ Çınaroglu, A.-Genç,E.; 2005 ,Çizim 2 (Yuvarlak silo ile birlikte 4 adet tahıl depo odası mevcuttur)

¹⁰ Çınaroglu, A.-Genç,E.;2001 s.511-1-512 , Çizim 2-3

yıllarda söz konusu II. Çevre (ihata) duvarının güneye ve kuzey istikametlerindeki uzantıları araştırılacaktır.

Heyetimiz bu yılda Hitit barajında kısa süreli araştırma ve küçük onarımları da planlamıştı. Ancak ödenek nedeniyle bu gerçekleştirilememiştir.

3 -ESKİ TUNÇ ÇAĞI KÜLTÜR KATI

Hitit mücevher atölyesinin kuzey kısmında sürdürülen kazıda, söz konusu II. Bin tabakasından yaklaşık 50 cm aşağısında M.Ö. III. Binin Son Çeyreğine ait seramikler bulunmaya başlanmıştır. Çoğunluğu siyah, kahverengi ve kızıl kahve renkli parlak perdahlı Eski Tunç çağı seramikleriyle (Çizim 8- a,b,c,d,e) beraber, mimari kalıntılara da rastlanılmıştır Mimari kalıntının yoğun bir yangın tabakası içinden açığa çıkartıldığı göz önüne alındığında Eski Tunç Çağı yapısının şiddetli bir yangınla tahrip edildiği anlaşılmaktadır.

Bu Eski Tunç Çağı mimari kalıntılarının önceki dönemin mimari tekniğinden farklı olarak, daha küçük taşlar ve küçük odalardan oluştuğu anlaşılmıştır. Höyük üzerindeki Hitit yapıları kuzey-doğu – güney-batı doğrultusunda olduğu ancak parçalar halinde açığa çıkartılan ve aynı yapıya ait olduğu anlaşılan Eski Tunç Çağı odaların ise doğu-batı yönün de uzandığı anlaşılmıştır.(Resim 13) Bunlar, duvar tekniği açısından, bir sonraki dönemin duvar tekniği ile benzerlik gösterir. Birer depo görünümünde olan bu odalardan üç tanesi ait kapı girişleri de bulunmuştur. Bunlardan bir tanesinin kapı mil taşı da, insi tu olarak ele geçmiştir. Hitit yapı kalıntısı ile bu Eski Tunç Çağı yapı kalıntısı kıyaslandığında, Hitit yapısının, anıtsal bir mimari olduğu anlaşılmaktadır.

2006 kazı mevsiminde her iki yapının da diğer bölümlerinin açığa çıkartılmasına çalışılacaktır.

¹¹ Çınaroglu, A.-Genç,E.; 2001 s. 429 ,Resim 4 ,Çizim 2

B. KÜÇÜK MİMARİ ONARIMLAR

Kazı ekibimiz, Alaca Höyük'te 1997 yılında, Yeni Döneme Kazılarına başladığından bu yana, küçük onarımlara son derece dikkat etmiş ve yapıların kalıcılığına ve görselliğine önem vermiştir.

Alaca Höyük, Hitit Ören yerleri arasında en yüksek orijinal duvarlara sahip bir Hitit Şehridir. Tahıl depolarının korunan yükseklikleri 4m'yi aşmaktadır. Bu bağlamda heyetimiz, Hitit mücevher atölyesinde açığa çıkartılan duvarların yükseklikleri de dikkate alarak (Orijinalleri 1m civarındadır) küçük onarımları gerçekleştirmiştir.(Resim 14) Alaca Höyükteki iklim şartlarını dikkate alan kazı kurulumuz, restorasyonlarda (Yenileme) buna dikkat etmiş ve onarımların orijinal Hitit duvarları ile uyumları sağlanmıştır.

C. YAYIN ÇALIŞMALARI

Önümüzdeki 2006 yılı, Alaca Höyük Kazıları'nın 100. Yeni Dönem Kazıları'nın da 10. yıl dönümüdür. Heyetimiz, 10 yıllık Yeni Dönem Kazılarını, bir cilt halinde bilim âlemine sunmayı planlamıştır. Bu nedenle yayın çalışmalarımıza da hız vermiş bulunuyoruz.

KAYNAKÇA

1. ÇINAROĞLU, A.-GENÇ, E. , 2000 “Alaca Höyük 1998 Yılı Kazı Çalışmaları” ,21. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, 24–28 Mayıs 1999, Ankara, s. 327–334
2. ÇINAROĞLU, A. -GENÇ, E., 2001 “ Alaca Höyük 1999 Yılı Kazı Çalışmaları”, 22. Kazı Sonuçları Toplantısı 2000, Ankara
3. ÇINAROĞLU, A.-GENÇ E. ; 2002 “Alaca Höyük 1999–2000 Yılı Kazı Çalışmaları”, 23. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, 28 Mayıs – 01 Haziran 2001, Ankara, s.427–434
4. ÇINAROĞLU, A.-GENÇ E. ; 2003 “Alaca Höyük 2001 Yılı Kazı Çalışmaları”, 24. Kazı Sonuçları Toplantısı 2, 27–31 Mayıs 2002, Ankara, s.509–518
5. ÇINAROĞLU, A.-GENÇ E. ; 2004 “Alaca Höyük ve Hitit Barajı Kazıları 2002 ”, 25. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, 26–31 Mayıs 2003, Ankara, s.279–288
6. ÇINAROĞLU, A.-GENÇ E. ; 2005 “Alaca Höyük 2003 Yılı Kazı Çalışmaları”, 26. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, 24–28 Mayıs 2004, Konya, s. 265–276
7. ARIK,R.O. ; 1937 Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca höyük Hafriyatı 1935’deki Çalışmalara ve Keşiflere ait ilk Rapor, TTKY V-I , Ankara
8. KOŞAY,H.Z. , AKOK,M.; 1966; Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı 1940-1948 ‘deki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor / Ausgrabungen con Alaca Höyük Vorbericht dic Forschungen und Entdeckungen von 1940-1948 , TTKY V-6, Ankara
9. KOŞAY, H.Z. , AKOK, M.; 1973; Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı 1963-1967’deki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor / Alaca Höyük Excavations Preliminary Report on Research and Discoveries 1963-1967 ,TTKY V-28,Ankara

